

15.10.2024

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunta

Ulkoministeriön asiantuntijalausunto ulkoasianvaliokunnalle (HE 138/2024 vp)

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Suomen tasavallan hallituksen ja Ukrainan hallituksen välisen sopimuksen niiden diplomaattisten tai konsuliedustustojen tai kansainvälisissä hallitustenvälisissä järjestöissä toimivien edustustojen työntekijöiden perheenjäsenten ansiotyöstä sekä lain sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta.

Keskusteluja ns. perhe- ja puolisosopimuksen tarpeesta on käyty Ukrainan kanssa 2010-luvun alkupuolelta lähtien. Suomen tasavallan hallituksen ja Ukrainan hallituksen väliset neuvottelut saatiin päätökseen kesällä 2021 ja sopimus allekirjoitettiin huhtikuussa 2024.

Perhe- ja puolisosopimusten tarkoitus

Useissa maissa edustustojen henkilökunnan puolisoiden työskentely on periaatteessa mahdollista, mutta työllistymisen edellytyksenä on diplomaattistatuksesta ja immuniteetista luopuminen, ellei maiden välillä ole tehty kahdenvälistä perhe- ja puolisosopimusta tehdä.

Kahdenvälisillä perhe- ja puolisosopimuksilla on tarkoitus helpottaa edustustoihin akkreditoitujen henkilöiden puolisoiden työskentelyä asemamaassa ja antaa sitä koskeva yleinen lupa vastavuoroisuuteen perustuen niin, että työskentelevän puoliso voi säilyttää diplomaattistatuksensa.

Ukrainan kanssa tehdyn perhe- ja puolisosopimuksen keskeiset määräykset

Sopimuksessa säännellään tarkemmin työtä koskevista edellytyksistä, lupamenettelystä ja työtä tekevän perheenjäsenen asemasta.

Työntekoon sovelletaan vastaanottajavaltion kansallista lainsäädäntöä. Sopimuksen perusteella tehtävän ansiotyön osalta perheenjäsenet ovat vastaanottajavaltion vero- ja sosiaaliturvajärjestelmien alaisia. Näin ollen perheenjäsen on Suomessa työskentelyn osalta tuloverovelvollinen Suomeen. Lisäksi työnantaja perii perheenjäsenelle maksetusta palkasta lakisääteiset sosiaalivakuutusmaksut.

Ansiotyön laadulle ei aseteta rajoituksia, mutta ammattiin mahdollisesti liittyvistä pätevyysvaatimuksista ei tehdä poikkeusta. Lupa voidaan evätä, jos turvallisuussyistä tehtävään voidaan palkata vain vastaanottajavaltion kansalainen.

Työtä tekevä perheenjäsen ei ole vapautettu vastaanottajavaltion siviilioikeudellisesta ja hallinnollisesta lainkäyttövallasta ansiotyöhön liittyvissä kysymyksissä. Rikosoikeudellista

koskemattomuutta sovelletaan myös perheenjäsenen ansiotyön yhteydessä ilmeneviin tekoihin, mutta lähettäjävaltio sitoutuu harkitsemaan huolellisesti jokaista vastaanottajavaltion pyyntöä rikosoikeudellisesta koskemattomuudesta luopumiseksi silloin, kun kysymys liittyy perheenjäsenen ansiotyöhön.

Perheenjäsenen työlupa katsotaan pääsääntöisesti päättyneeksi lähetetyn virkamiehen tehtävän päättyessä vastaanottajavaltiossa. Työ, johon sopimuksen perusteella on ryhdytty, ei oikeuta perheenjäsentä jatkamaan asumista vastaanottajavaltiossa luvan päättymisen jälkeen.

Suomessa työskenteleville diplomaattien perheenjäsenille perhe- ja puolisosopimus merkitsee sitä, että näillä henkilöillä on oikeus työntekijän oleskelulupa ilman saatavuusharkintaa. Kyse on käytännössä hyvin rajallisesta määrästä henkilöitä.

Sopimuksen vaikutukset

Sopimuksen voidaan Suomessa arvioida vähentävän asiaan osallisena olevien viranomaisten (ulkoministeriö, työ- ja elinkeinotoimistot, Maahanmuuttovirasto) neuvonta- ja selvitystyötä sekä sujuvoittavan lupakäsittelyä, kun saatavuusharkinta poistuu. Toisaalta sopimusten arvioidaan helpottavan Suomen ulkomailla olevien edustustojen henkilöstön tarvetta selvittää yksittäistapauksissa työnteon edellytyksiä.

Lisäksi sopimukset selkeyttävät mahdollisissa tulkintatilanteissa henkilön työskentelyyn liittyvää lainkäytöllistä koskemattomuutta. Sopimuksilla on merkitystä näin ollen toisaalta yksittäisen henkilön oikeussuojan kannalta, mutta myös edustustojen toimintaedellytysten kannalta, koska diplomaattistatuksesta luopuneeseen edustuston henkilöstön perheenjäseneneen voitaisiin teoriassa kohdistaa vastaanottajavaltion taholta vaikutusyrityksiä.

Perhe- ja puolisosopimusten tekeminen edistää osaltaan myös tasa-arvolain ja yhdenvertaisuuslain tavoitteiden ja ulkoministeriön perhepoliittisten tavoitteiden toteutumista, ja lisäävät ulkoasiainhallinnossa työskentelevien henkilöiden siirtohalukkuutta.